

Ngā kōrero hauora mā ngā Tāngata Whakahaere Umanga, mahi rānei (PCBU) o te ahumahi kōhatu pūhangā

Te Mate Takawai Hohoro

E mahitahi ana a Mahi Haumaru Aotearoa, ACC me Te Manatū Hauora ki te tautuhi i ngā kaimahi mōrearea kei tūpono tipu te mate takawai hohoro nā tā rātou mahi me te kōhatu pūhangā. He take hauora tēnei e maea haere ana.

Ko te mate takawai he mate whakariwha i ngā pūkahukahu. Ko te mate takawai hohoro he momo mate takawai ka tūponotia i muri o te pāpānga a te kaimahi ki te mātatorutanga o te puehu takawai tioata ka taea te whakahā (RCS). Kei te takiwā o te toru ki te tekau tau tana tipu, engari he tauira kei tāwāhi o tana tipunga i raro i te kotahi tau e pāpāngia ana.

He mate nui te mate takiwai hohoro.

Te puehu takawai ka taea te whakahā

Ko tēnei mea te takawai tioata he āhuatanga nō te ao tūroa e kitea ana i te raima, perekī, kōhatu, onepū me te uku. E kitea ana hoki i ngā momo kōhatu nā te tangata i hanga, i mahia ai ngā papatū pūhangā/horihori o te kīhini, wharepaku, me te whare horoi kaka.

He mea hanga te puehu takawai ka taea te whakahā ina tapahia, ina kauorotia, kōwiritia, mukumukua, morimoria, paoa rānei kia wāhia ngā hanga kei roto nei te takawai e noho ana. He mea moroitī rawa ngā pakuriki puehu takawai RCS nei, e kore e kitea e te kanohi tangata i ngā wā katoa. Ka pā kinotia te hauora o te tangata ki te pāpā ia ki te puehu nei ahakoa nō whea.

Ngā toronga a Mahi Haumaru ki ngā wāhi mahi e mahi ana me te kōhatu pūhangā

E whakahaerehia ana e ngā kaititiro a Mahi Haumaru te rāuna tuarua o ngā toronga ki ngā umanga e mōhiotia ana mō te mahi me te kōhatu pūhangā. I toro atu mātou ki ēnei umanga i tērā tau kia mātua mōhio ai kei te tika te whakahaeretia o ngā mōreareatanga o te waihanga i te kōhatu pūhangā, ā, kua tūturu hoki ngā tikanga hei tiaki i ngā kaimahi.

Ināianei e whaiwhai ana ngā kaitiroti i ngā toronga o tērā tau ki te tiro i ngā whakahaerenga mōreareatanga, ā, ki te tuku kōrero hoki mō te rapunga a ngā kaimahi mēnā kua pā kinotia ō rātou hauora nā te mahi me te kōhatu pūhangā. Ka toro atu hoki ngā kaitiroti i ngā wāhi tauhou e mahi ana me te kōhatu pūhangā.

Me haere ō kaimahi kia tirohia tō rātou hauora?

Mēnā kua mahi ngā kaimahi me te papatū kōhatu pūhangā mo te ono marama neke atu, i ngā tau tekau kua hipā, me toro atu rātou ki tō rātou tākuta.

Mēnā he rekoata āu o ngā aromatawai hauora ō mua a ō kaimahi, he hiranga tonu kia tukuna ēnei ki ō kaimahi hei hari mā rātou ki te tākuta.

Ka tirohia e te tākuta te kaimahi me te tuku kōrero tāpiri me ngā tohutohu.

Ina whakatau te tākuta he mōreareatanga tō te kaimahi o te tipunga o te mate takawai hohoro, māna e tuku ngā kōrero me ngā tohutohu o te huarahi mōna.

He mahi tūao te toro ki te tākuta mō tētahi aromatawai hauora, engari e whakahau kaha ana a Mahi Haumaru, Te Manatū Hauora me ACC kia whāia tēnei mahi e ngā kaimahi o te ahumahi kōhatu pūhangā, kia mātua whiwhi rātou i ngā tohutohu hauora tōtika.

Mā wai e utu i te tākuta?

Mā te kaimahi tonu e utu i te tākuta, engari ākene peā he wāhangā o te utu noa iho mēnā ka tono te tākuta ki a ACC mōna.

E whakahau ana a Mahi Haumaru kia whakaaro ngā umanga ki te utu i te toronga tākuta, kia whakawāteatia hoki ngā kaimahi i te mahi mō taua toronga (me ngā toronga whai muri), kia māmā ai mōna te aromatawaitanga hauora.

He aha ngā mea ka utua e ACC?

Mā ACC e utu ngā aromatawai kohura me ngā tirohanga e pīrangitia ana hei aromatawai i te tono a te kaimahi.

Te tautoko whakamahere hauora

Tērā pea he wā anipā tēnei. Mēnā e pīrangī ana koe, ō kaimahi rānei kia tautokona koe, ka taea e te tākuta te whakamōhio atu i ngā ratonga ā-rohe e wātea ana.

Tērā pea he Hōtaka Āwhina Kaimahi tāu, hei whakamahinga māhau me ō kaimahi.

E wātea ana ngā ratonga tautoko waea ā-motu pēnei i a 1737 Ratonga Waea Hauora ā-motu (waea, pātuhi rānei 1737), a Lifeline Aotearoa (pātuhi 4357, waea 0800 543 354) rānei e wātea ana i ngā wā katoa, ā, he kore utu.

E mōhio ai koe i ngā ratonga whakamahere hauora i tō rohe, ka taea e koe, ō kaimahi rānei te waea atu ki Te Ratonga Waea Hauora a Te Manatū Hauora i 0800 611 116.

Ētahi atu kōrero

Hei tangata whakahaere umanga, mahi rānei (PCBU) me mātua aroturuki koe i te hauora o ngā kaimahi mehemea ka taea, mehemea e tika ana mō tētahi mōreareatanga hauora. Me tīkina tētahi mātanga tōtika mō ngā tohutohu me ngā ratonga aroturuki hauora o ngā mōreareatanga o tō umanga. Ka kitea ngā mātanga tautōhito i runga i te rēhita a Te Rōpū Haumaru Hauora o Aotearoa:

<https://register.hasanz.org.nz>

Mē kōrerotia e ngā Tāngata Whakahaere Umanga me ngā kaimahi ngā whakatau ka pā ki tō rātou hauora me te haumarutanga, tae atu ki te whiwhinga aromatawai hauora, me te aroturukitanga ō tō rātou hauora.

Aratohu Haumaru Mahi

E wātea ana i te reo Ingarihi me ētahi atu reo e whitu:

Te puehu takawai i te wāhi mahi

E 8 ngā mea nunui hei mōhiotanga mā ngā kaimahi:
Te kaupare atu i te puehu takawai i te wāhi mahi

Te aroturuki hauora me te aroturuki pāpānga